

Ю.В. УС, канд.екон.наук, доц., Українська інженерно-педагогічна академія, Харків;

Т.С. ОБИДЕННОВА, ас., Українська інженерно-педагогічна академія, Харків

СТРУКТУРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕФЕКТИВНЕ ПОСДНАННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ, РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

В статті досліджено тлумачення понять «реорганізація підприємства», «реструктуризація підприємства», «організаційні зміни» в розрізі досліджень сучасних вітчизняних та закордонних науковців. Обґрунтовано визначення поняття «структурні перетворення». Запропоновано схему структурних перетворень як результату поєднання реструктуризації, реорганізації та структурних змін машинобудівних підприємств (схема розроблена автором). Аналіз тлумачення понять «реорганізація підприємства», «реструктуризація підприємства», «організаційні зміни» надав можливість запропонувати комплексне визначення поняття «структурні перетворення машинобудівних підприємств».

Ключові слова: машинобудівні підприємства, реорганізація підприємства, реструктуризація підприємства, організаційні зміни, структурні перетворення машинобудівних підприємств.

Вступ. Сьогодні економіка країни перебуває на стадії трансформації. Науковий та інноваційний «портрет» нашої країни формується, в більшій мірі, завдяки продукції машинобудівних підприємств - саме вони виробляють знаряддя праці для інших галузей народного господарства. Сьогодні велика кількість підприємств машинобудування функціонують в несприятливих умовах.

Проблему підвищення конкурентоспроможності як окремої продукції так і самих машинобудівних підприємств, а також освоєння нової продукції та нових ринків (як усередині країни так і за її межами) можливо вирішити лише шляхом проведення структурних перетворень машинобудівних підприємств.

Актуальним питанням постає необхідність чіткого розмежування понять «реорганізація підприємства», «реструктуризація підприємства», «організаційні зміни», що зазвичай використовуються на практиці при впровадженні інноваційних заходів, що спрямовані на підвищення ефективності роботи машинобудівних підприємств, а також окреслення визначення змісту поняття «структурні перетворення».

Аналіз останніх досягнень і літератури. Велика кількість науковців присвятили свої праці вивченню проблеми розробки та впровадження заходів,

© Ю.В. Ус, Т.С. Обиденнова, 2014

завдяки яким підвищується ефективність виробництва. Так, питання «реструктуризації підприємства» вивчали такі науковці як Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. [1], Воропаєва О.О. [2], Бекетова О. Н. [3] та інші.; питання «реорганізації підприємства» - Бондар Н. М. [4], Кашеєва І. [5], Петрищева А [6] та інші.; питання «структурних змін» Баррет В., Кэрролл Г. [7], Петрова І. [8], Мазур І. [9], Дафт Ричард Л [10], Дяченко О.О [11] та інші.

Наукові дослідження цих авторів мали значний вплив на розробку та впровадження заходів, що спрямовані на сприяння виходу підприємств з кризового стану. Однак, важливою проблемою, на погляд автора, є визначення сукупності заходів, що при впровадженні будуть мати найбільший ефект, та зможуть всебічно охопити всі аспекти діяльності машинобудівних підприємств.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження понять «реорганізація підприємства», «реструктуризація підприємства», «організаційні зміни» з метою найбільш ширшого використання можливостей заходів, що спрямовані на підвищення ефективності роботи та формування конкурентних переваг машинобудівних підприємств України.

Матеріали досліджень. В сучасній науковій літературі досить часто використовуються такі поняття як «реорганізація підприємства», «реструктуризація підприємства», «організаційні зміни» як слова-замінники (слова - синоніми). Та без чіткого розмежування змісту цих понять неможливо застосовувати такі заходи, що будуть мати найбільшу ефективність в питаннях зміни положення підприємств на краще.

Розглянемо визначення змісту поняття «реорганізація підприємства», що їх пропонують різні літературні джерела (табл. 1)

Таблиця 1 – Визначення поняття «реструктуризація підприємства»

Визначення поняття «реструктуризація підприємства»	Автор
Реструктуризація підприємства - один з основних шляхів санації, здійснюється через проведення організаційно-економічних,	Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. [1]
правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, управління ним, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва	

Реструктуризація підприємства - сукупність економічних відносин, пов'язаних із послідовним впровадженням системи організаційно – економічних, техніко – технологічних, фінансових та правових заходів, що носять інноваційний характер та спрямовані на адаптацію .	Воропаєва О.О. [2]

Закінчення таблиці 1

господарської діяльності підприємства до змін умов зовнішнього середовища функціонування і обраної стратегії розвитку	
Реструктуризація підприємства - здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів.	Закон України Про банкрутство від 14.05.1992 № 2343-ХІІ (ст. 1)
Реструктуризація підприємств - рішення проблем великих і неефективних підприємств, які для виживання в умовах ринку повинні зазнати перетворень, тобто найчастіше реструктуризація розглядається на рівні локальних процесів	Бекетова О. Н. [3]
Реструктуризація - це 1. зміна структури чого-небудь; 2. зміна структури активів і витрат підприємства, проводиться або підприємствами, які оголосили себе банкрутами і здійснюють встановлену законом процедуру виходу з такого стану, або фірмами, які намагаються підвищити ціну своїх акцій з метою запобігання перехоплення 3. висновок кредиторами угоди, в результаті якого борг зі строком погашення замінюється боргом з більш пізнім терміном.	Азрилян А.Н. [12]

На основі проведеного аналізу поняття «реструктуризація», стало можливим уточнити суть поняття «реструктуризація підприємства» - це сукупність заходів (правового, фінансового, технічного та економіко-господарського характеру) усередині підприємства, що найчастіше приводять до зміни форми власності та організаційно-правової форми підприємства, з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Розглянемо визначення змісту поняття «реорганізація підприємства», що їх пропонують різні літературні джерела (табл. 2)

Проведений аналіз поняття «реорганізація підприємства» (які були запропоновані науковцями) надав можливість уточнити суть поняття «реорганізація підприємства» - це комплекс заходів усередині підприємства з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства, що найчастіше

приводить до зміни організаційної структури підприємства та системи управління.

Розглянемо визначення змісту поняття «організаційні зміни», що їх пропонують різні літературні джерела (табл. 3)

Таблиця 2 – Визначення поняття «реорганізація підприємства»

Визначення поняття «реорганізація підприємства»	Автор
Реорганізація підприємства представляє собою повну або часткову заміну власників корпоративних прав підприємства, зміну організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідацію окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох, наслідком чого є передача або прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником.	Бондар Н. М. [4]
Реорганізація підприємства представляє собою проведення комплексу заходів, індивідуального для кожного підприємства, з метою перетворення й поліпшення діяльності всіх або окремих сфер його діяльності з урахуванням певної стратегії, виробленої на підставі досліджень зовнішнього середовища.	Кашеева І. [5]
Реорганізація підприємства - це припинення діяльності підприємства злиттям, приєднанням, поділом, виділенням, перетворенням з наступним переходом до новостворених підприємств усіх майнових прав та обов'язків підприємства, що реорганізується.	Петрищева А [6]
Реорганізація підприємства - припинення діяльності підприємства шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення з наступним переходом до новостворених підприємств усіх майнових прав та обов'язків колишнього підприємства.	Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2001 р. № 177 [13]

Таблиця 3 – Визначення поняття «організаційні зміни»

Визначення поняття «організаційні зміни»	Автор
Організаційні зміни - перетворення організації між двома моментами часу	Баррет В., Кэрролл Г. [7]
Організаційні зміни – будь-які зміни в одному або кількох елементах підприємства на будь-якій стадії його життєвого циклу, що можуть проявлятися в перетворенні потенціалу підприємства та зміні розмірів, масштабів і цілей його діяльності.	Петрова І. [8]
Організаційні зміни - перетворення, перебудова організаційної структури й управління підприємством при збереженні основних засобів, виробничого потенціалу підприємства	Мазур І. [9]
Організаційні зміни - будь-яка зміна в одному або кількох елементах організації. Зміни можуть стосуватися будь-якого елемента процесу організації (рівня спеціалізації; способів групування; діапазону контролю; розподілу повноважень; механізмів координації)	Дяченко О.О [11]

Таким чином, на основі проведеного аналізу поняття «організаційні зміни», стало можливим уточнити його суть. Отже, «організаційні зміни» - це сукупність заходів, що спрямовані на адаптацію підприємства до вимог змінного зовнішнього середовища, що найчастіше приводять до зміни діяльності окремих систем підприємства та носять локальний характер.

Отже, дослідивши тлумачення вищезазначених термінів, можна зробити висновок, що їх зміст ілюструє впровадження різноманітних заходів, які направлені на удосконалення роботи окремих частин підприємства або на окремі області системи управління та функціонування. Але усі ці заходи направлені на зміну функціонування підприємства з метою підвищення ефективності його роботи.

Результати досліджень. В сучасних умовах при розробці та впровадженні заходів, що направлені на сприяння виходу підприємства машинобудування з кризового стану, необхідно впроваджувати комплексну систему таких заходів, що охоплюють усі аспекти функціонування підприємства машинобудування. Такими заходами, на погляд автора, виступають структурні перетворення машинобудівних підприємств. Структурні перетворення - це зміна діяльності системи, тобто перебудова усіх зв'язків (фінансових, соціальних, організаційних, кадрових, інформаційних тощо) як у внутрішньому середовищі підприємства так і за його межами. По своїй суті структурні перетворення є раціональним та ефективним поєднанням реструктуризації, реорганізації та структурних змін машинобудівних підприємств. (див. рис. 1, що було розроблено авторами).

Впровадження структурних перетворень машинобудівних підприємств як раціонального поєднання реструктуризації, реорганізації та структурних змін дозволить керівництву підприємства обирати максимально ефективне поєднання заходів, що спрямовані на зміну функціонування машинобудівного підприємства в умовах трансформаційних процесів. При цьому забезпечення ефективності структурних перетворень можливий лише коли реалізація функцій управління спрямована на використання наявних ресурсів підприємства (див. рис.2, що складено авторами).

Отже, сьогодні з метою формування конкурентних переваг та виходу з кризового становища підприємств машинобудування, а також посилення їх ринкових позицій як на вітчизняному ринку так і за кордоном, необхідно проводити структурні перетворення. Цей процес комплексний, тобто тільки при поєднанні реструктуризації, реорганізації та структурних змін машинобудівних підприємств, можлива його ефективність. Управління

структурними перетвореннями на основі ресурсно-функціонального підходу надасть можливість використовувати усі наявні ресурси підприємства, що значно знизить їх вартість та допоможе керівництву машинобудівних підприємств максимально реалізувати функції управління підприємством.

Рис. 1 – Структурні перетворення як результат поєднання реструктуризації, реорганізації та структурних змін машинобудівних підприємств (розроблено авторами)

Рис. 2 – Теоретико-методичний базис процесу управління структурними перетвореннями машинобудівних підприємств на основі ресурсно-функціонального підходу

Висновки. Сьогодні перед керівництвом машинобудівних підприємств України постає проблема впровадження розроблених заходів з підвищення ефективності роботи та формування конкурентних переваг підприємств, що сприятимуть посиленню ринкових позицій як на вітчизняному ринку так і за кордоном. Усе це можливо тільки тоді, коли розроблені заходи будуть усебічно охоплювати усі сторони функціонування машинобудівного підприємства. Лише шляхом структурних перетворень можливо здійснити ефективне впровадження усіх заходів, що неодмінно буде сприяти

підвищенню ефективності виробництва, зниженню загальних витрат та збільшення прибутків підприємства машинобудування України.

Список літератури: 1. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях. Навч. посіб. / О.Д. Данілов, Т.В. Паєнко // – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с. 2. Воропаєва О.О. Реструктуризація підприємства як економічна категорія. / О.О. Воропаєва // [Електронний ресурс] – Режим доступу: // [www.rusnauka.com / 31_ONBG_2009/Economics / 54584.doc.htm](http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Economics/54584.doc.htm) 3. Бекетова О. Н. Исследование проблем реструктуризации предприятий: генезис и современное состояние / О. Н. Бекетова // Управление экономическими системами.- 2012. - № 7 4. Бондар Н.М. Поняття та види реорганізації підприємств / Н.М. Бондар // Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.trn.ua/articles/2771> 5. Кашеєва І. Сутність та цілі реорганізації підприємства / І. Кашеєва // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет -конференції "Інноваційні і правові засади розвитку економіки і підвищення добробуту в Україні" [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/56-conferencia-29-12-2012.html> 6. Петрищева А. Реорганізація підприємства: нюанси проведення та оподаткування / А. Петрищева.// Експрес Аналіз – 2012. - № 43-44 7. Barret W., Carroll G., Modeling internal organizational change // Annual Review of Sociology. 1995 8. Петрова І. Управління змінами: навч. посібник[Текст] / І. Петрова, В. Поліщук, В. Печенізький.// – Львів: ЗУКЦ, 2008. – 66 с. 9. Мазур І.І. Реструктуризація підприємств і компаній; учеб. пособ. для студ. вузов, обуч. по экон. спец. / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро; под общ. ред. И.И. Мазура.// — М.: Экономика, 2001. - 454с. 10. Дафт Ричард Л. Теория организации: учебник/ Р. Л. Дафт; пер с англ. Под ред З.М. Короткова; предисловие З.М. Короткова.// - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. - 736с. 11. Дяченко О.О. Впровадження організаційних змін – запорука ефективного розвитку авіапідприємства/ О.О. Дяченко// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/155/147> 12. Большой экономический словарь. — М.: Институт новой экономики. А.Н. Азрилян. 1997. 13. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2001 р. № 177 Про врегулювання питань щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектору економіки .

Bibliography (transliterated): 1. *Finansi pidpriemstv u zapitannjah i vidpovidjah.* Navch. posib. / O.D. Danilov, T.V. Paentko // – K.: Centr uchbovoi literaturi, 2011. – 256 s. 2. Voropaeva O.O. *Restrukturizacija pidpriemstva jak ekonomichna kategorija.* / O.O. Voropaeva // [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: // [www.rusnauka.com / 31_ONBG_2009/Economics / 54584.doc.htm](http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Economics/54584.doc.htm) 3. Beketova O. N. *Issledovanie problem restrukturizacii predpriyatij: genезis i sovremennoe sostojanie* / O. N. Beketova // *Upravlenie jekonomicheskimi sistemami.*- 2012. - № 7 4. Bondar N.M. *Ponjattja ta vidi reorganizacii pidpriemst* / N.M Bondar // [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: / <http://www.trn.ua/articles/2771> 5. Kashheeva I. *Sutnist' ta cili reorganizacii pidpriemstva* / I. Kashheeva // *Materiali Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi Internet -konferencii "Innovacijni i pravovi zasadi rozvitku ekonomiki i pidvishhennja dobrobutu v Ukraini"* [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: // <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/56-conferencia-29-12-2012.html> 6. Petrishheva A. *Reorganizacija pidpriemstva: njuansi provedemnja ta opodatkuvannja* / A Petrishheva.// *Ekspres Analiz* – 2012. - № 43-44 7. Barret W., Sarroll G., *Modeling internal organizational change* // *Annual Review of Sociology.* 1995 8. Petrova I. *Upravlinnja zminami: navch. posibnik*[Текст] / I. Petrova, V. Polishhuk, V. Pecheniz'kij.// – L'viv: ZUKC, 2008. – 66 s. 9. Mazur I.I. *Restrukturizacija predpriyatij i kompanij; ucheb. posob. dlja stud. vuzov, obuch. po jekon. spec.* / I.I. Mazur, V.D. Shapiro; pod obshh. red. I.I. Mazura.// — M.: Jekonomika, 2001. - 454s. 10. Daft Richard L. *Teorija organizacii: uchebniki* / R. L. Daft; per s angl. Pod red Z.M. Korotkova; predislovie Z.M. Korotkova.// - M.: JuNITI-DANA, 2006. - 736s. 11. Djachenko O.O. *Vprovadzhennja organizacijnih zmin – zaporuka efektnogo rozvitku aviapidriemstva*/ O.O. Djachenko// [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/155/147> 12. *Bol'shoj jekonomicheskij slovar'.* — M.: Institut novoj jekonomiki. A.N. Azriljan. 1997. 13. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 28 ljutogo 2001 r.* № 177 Pro vreguljuvannja pitan' shhodo zabezpechennja zahistu majnovih prav seljan u procesi reformuvannja agrarnogo sektoru ekonomiki .